

Daug teisingų ir prasmingų žodžių buvo ir bus pasakyta apie šviesios atminties mano kolegą ir draugą Vytautą Kavolį¹. Dažniausiai buvo matoma jo rimtoji pusė. Nors jis visada buvo šiltas, draugiškas, atviras prasmingiems pokalbiams, ypač savo jaunųjų bičiulių sumanymams. Jis visur ieškojo vadinamojo minties potencialo, kartais ji išvelgdamas net ten, kur jo gal ir nebuvo...

Bet aš šiandien ruošiuosi kalbėti toli gražu ne apie tai. Man čia norėtusi įamžinti kitą jo charakterio dimensiją, kuri švystelėdavo rečiau, o kai kuriems net nebuvo matoma. Todėl tiems, kas Vytautą mažiau pažinojo, ji gal bus visai netikėta.

Su Vytautu man tekdavo bendrauti akis į akį (t. y. ne laiškais ir ne telefonu) ilgesniais tarpais per „Santaros–Šviesos“ suvažiavimus ir per lituanistikos seminarus, kuriuos rengė Romas ir Emilija Sakadolskiai, vėliau a. a. Mindaugas Pleškys ir Vida Kuprytė. Tos akimirkos mus, gyvenančius ne lietuviškuose telkiniuose, labai palaikydavo. Jų turėdavo užtekti visiems metams, nes amerikietiškoji aplinka net ir man, iš Lietuvos išvežtai dvejų metų, niekada neduodavo tokio pasitenkinimo ar priklausomumo jausmo, kaip bendravimas su lietuviais ar vėliau buvojimas Lietuvoje. Taigi pasimatymai su draugais tokio pobūdžio renginiuose mums būdavo tikra šventė. Svarbiausi elementai, aišku, buvo paskaitos ir diskusijos, bet būdavo ir kitokių momentų, atsipalaidavimo formų, kurios savaip žavios...

„Santaroje“, kai ji dar vykdavo Tabor ūkyje, po maždaug 12 valandų oficialios programos, apie 22 valandą, prasidėdavo „neoficialioji“ dalis, kurioje dalyvaudavo kas ir kiek norėdavo. O kas išlaikydavo, sulaukdavo ir pirmųjų gaidžių. Vytautas ir Rita, bent jau mano dalyvavimo laikais (nuo 1976 m.), siausdavo, jeigu taip galima vadinti, saikingai. Svečiuodavosi tai viename namelyje, tai kitame, retkarčiais pasirodydavo bare ir vėl dingdavo. Niekur ilgiau neužtrukdavo, pabendraudavo su visais kaip kokie mandagūs pokylio šeiminkai. Faktiškai jie tokie ir buvo. Kadangi visi suvažiudavome dvasios pakilimui vieną sykį per metus, norėdavosi pasikalbėti su kuo daugiau žmonių iš tolimų Šiaurės Amerikos, kartais Europos,

¹ Šis tekstas jau buvo skelbtas rinkinyje „Vytautas Kavolis: asmuo ir idėjos“. Vilnius: Baltos lankos, 2000, 288–291. „Darbuose ir dienose“ publikuojamas autorei sutikus.

vėliau – ir Lietuvos pakampių. Mes su Ilona Maziliauskiene bendraudavome „stabiliai“ – turbūt amžiaus ir moteriškumo prerogatyva užimdavome vieną, beje, patogiausią, kamputį bare. Prie mūsų prisėdavo kas norėdavo, mes neturėjome įpročio slankioti po namelius, ir aš net nelabai žinau, kas ten vykdavo – žinau, kad ten būdavo daugiau atsivežtų gėrimų, rimtesnių gėrėjų. Mes pasitenkindavome praskiestais kokteiliais iš baro, nuo kurių turbūt net ir norint neįmanoma pasigerti, ir prasėdėdavome dažniausiai iki trečios ryto. Aštuntą jau būdavo pusryčiai ir vėl begalinės, tačiau velniškai įdomios paskaitos.

Tačiau vienais metais, o juos būtų galima atstatyti iš to, kad tais metais iš Lietuvos dalyvavo Judita Vaičiūnaitė, Ingė Lukšaitė ir Vytautas Kubilius, naktiniai žaidimai vystėsi kažkaip kitaip. Buvo graži mėnesėta naktis. Jau ilgą laiką buvome praleidusios, rods, Rimo Vėžio namelyje. Žinau tik, kad intensyviai buvo diskutuota kažkokia tema su Vytautu, Mykolu Drunga, gal Vincu Trumpa, nors vyko daug pokalbių iš karto. Ilgainiui namelio atmosfera išsikvėpė, ir nežinau nei kam, nei kaip kilo mintis, kad reikia eiti padainuoti serenadą po kažkieno langu. Į kieno langą taikėme, dabar nebeatsimenu (gal Juditos), žinau tiktai, kad tai buvo tos aki-mirkos impulsas. Taigi atsidūrėme po langu ir dainavome taip „gražiai“, kad diplomatiškasis V. Kubilius (o tai po jo langu netyčia atsidūrėme, tikrai ne ten taikydami) kitą rytą klausė, ar mes kartais nedainuojame kokiame saviveiklos chore, taip buvę gražu... Palieku skaitytojo vaizduotei nustatyti, kaip „gražu“ tai galėjo būti... Vytautas Kavolis šiame jomarke entuziastingai dalyvavo ir skatino kitus išdrįsti serenadas dainuoti. Vis dėlto man atrodo, kad dainavo moterys, o serenados objektas turėjo būti vyras. Po to buvo dar gražiau. Nuo Šv. Juozapo upės pradėjo kilti lengvas rūkas, o kokie 30 likusių naktibaldų, susikibę rankomis, šokome dideliu rateliu rasotoje žolėje ir dainavome toliau. Niekada neužmiršiu palaimingos išraiškos Vytauto veide mėnesienoje vykstant šiam spontaniškam solidarumo ir šėlsmo protrūkiui. Vytautas tiesiog, kaip Lietuvoje sakoma, kaifavo, šypsodamasis ir įsitraukdamas visa širdimi. Gal tai buvo senų „Santaros“ laikų prisiminimas, kuris jį taip džiugino, kad atgimė tikroji „Santaros“ dvasia? Bet man tada atrodė ir dabar atrodo, kad Kavolis džiaugėsi dėl to, jog mes visi džiaugėmės, kad įvyko kažkas neįprasto, neplanuoto, kolektyviško gamtos prieglobsty, kažkas rituališko ir primityvaus. Ir jam tai buvo ne tik gražu, smagu, bet ir prasminga. Taip aš noriu galvoti. Ir man tas vakaras liko unikalus, niekad nei prieš tai, nei po to nieko tokio neprisimenu.

Kitas irgi ritualu virtęs įvykis būdavo Lituanistikos seminare. Pirmus kelerius Vytauto dalyvavimo metus atvykdavo ir Rita Kavolienė iš Čikagos, atitempdama *Marquette Parko* gastronomijos skanėstų – juodos lietuviškos duonos ir kitų „tautinių“ gardumynų. Rita, kaip gali paliudyti visi Carlislyje viešėje – be galo vaišingas ir dosnus žmogus. Bet paskui buvo keleri metai, kai jos nebuvo. O sekmadienį seminaro virėja ilsėdavosi, pietų nebūdavo, tik kai kas išvažiuodavo pas draugus

ar gimines (ypač kai seminaro vadžios perėjo iš griežtų Romo Sakadolskio rankų į minkštesnes Mindaugo Pleškio rankas). Likdavome mes keli alkani su viena mašina – Vytautas, Ilona, Mykolas Drunga ir aš. Mus vienydavo ir tai, kad užsispyrę ieškodavome būtinai kiniško restorano, nes Vytautas (žinoma, ne jis vienas) mėgo pavalgyti kiniškai. Mašiną turėdavome arba Mykolas, arba aš (Vytautas ir Ilona nevairavo, jiedu nepripažino technikos apskritai, abu intensyviai vienais metais ieškojo rašomųjų mašinėlių su lietuvišku šriftu. Ką jau kalbėti apie kompiuterius – jie nenaudojo net elektrinių mašinėlių, todėl ilgai, bet ne bergždžiai, ieškojo ir surado kažką dar gaminant senas dinozaures).

Automobilis tai buvo, bet mes, vairuotojai, buvome nepažįstamose teritorijose, kažkur laukuose arba už Akron, Ohio, arba prie Auroros, kuri, nors ir netoli Čikagos, – bet mums buvo *terra incognita*. O čia sekmadienio popietė, kai daugelis restoranų iš viso uždaryti. Be to, būtinai juk reikėjo kiniško restorano ir neprasto, Vytautas nenorėjo pietauti bet kur. Na ir išvykdavome be žemėlapių, be jokios nuorodos, šunkeliais ir klystkeliais, kur nosis veda – tai mano vairavimo principas. Ir viskas buvo nuotykis, iš visko leipdavome juokais. Jau, jau, atrodo, daug žadanti vieta vidury Vidurio Amerikos kukurūzų laukų. Privažiuojame – o čia senelių prieglauda ar vienuolynas. Ir vėl sukame automobilio vairą nauja kryptimi, ir vėl replikos, juokas iki ašarų, kai privažiuojame visai ne tai, ko ieškome. Ir niekas nepyksta, niekas nieko nemoko, važiuojame ratais aplink ir į visas pasaulio šalis, o visur tik kukurūzų marios, bet kadangi Amerika, tai visgi Amerika, anksčiau ar vėliau surandame kokią suklypusią kino pastangą įgyvendinti savo svajonę. Tada ilgos derybos, ką užsisakyti, nes visi turi savo norus – Vytautas nori austrių ar kokio kito jūros žvėries, Ilona atsisako valgyti bet ką su kaulais ir bet ką, kas sumaišyta į kokią terliužę-makaliužę, Mykolas, kaip iš didelės šeimos, kas kelios minutės pareiškia, kad jis savo pasirinkto patiekalo su niekuo nesidalins (nors kiniškuose restoranuose visi dažniausiai ragauja viską), ir vėl triukšmas, juokai, nes iš tikrųjų ir važiuota atsipalaiduoti, pasijuokti po savaitės rimtų lituanistikos studijų. Vytautas šiose išvykose parodydavo daug sąmojaus, humoro, noro tiesiog paišdykauti, į žaidimą įsitraukdavo pats pirmasis. Ir vėl ta palaiminga šypsėnikė ant lūpų ir velniukai akyse. Užtat aš įtariu, iš tų kelių progų, kai galėdavau stebėti tą kitą Vytautą – ne bibliotekų ir konferencijų liūtą, – kad jis savaip vertino ir gal net ilgėjosi tam tikros nekaltos anarchijos, chaoso, žaismės apraiškų kasdieniniame gyvenime.